UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Aluari Pelagij de pla[n]ctu eccl[es]ie desideratissimi libri duo et indice copiosissimo et marginarijs additionibus rece[n]s illustrati

Alvarus <Pelagius>

Lugduni, 1517

Quadragesimusprimus. A t[em]p[or]e Consta[n]tini vsq[ue] ad t[em]p[ore]s tra[n]slationis imperij in germanos/ eligebant[ur] imp[er]atores antiquo more/ siue a p[o]p[u]lo: siue a senatu: siue ab ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-29953

Visual Library

ratur imperator Cōſtantinus dixiſſe: vere ſi ꝓprijs oculis vidiſſem ſacerdotē dei aut aliquē eoꝝ q̄ in monachico habitu circumamicti ſunt: peccantē/chlamydē meā ſpoliarē ꝛ cooperirē eū:ne ab aliquo videret̃. habet̃ etiā.xi.q.i.ſacerdotibus.de quo cōſtantino dicit ibi papa Greg.ꝙ quū libellos ꝯtra ep̄os accepiſſet accuſatiōis: cōuocauit ep̄os accuſatos:ꝛ in ꝯſpectu eoꝝ libellos quos acceperat incēdit/dicēs: Ite ꝛ inter vos cauſas diſponite: q: dignū nō eſt:vt nos iudicem⁹ deos. In qua ſentētia magis ſibi ex humilitate:ꝙ illis preſtitit ex reuerētia impenſa. Ante eū quippe in republica pagani principes fuerunt:q̄ verū deū neſciētes:deos ligneos ꝛ lapideos colebant:ꝛ tamē eorū ſacerdotib⁹ honorē maximū tribuebāt. Quid ergo mirū ſi chriſtianus imperator veri dei ſacerdotes honorat:dum pagani (vt ꝑdiximus) principes honorē impendere eorū ſacerdotibus nouerunt:qui dijs ligneis ꝛ lapideis ſeruiebāt? Ad iſtā materiā facit ex̄ de immu.eccle.nō minus.i.riſo. Secūdus fuit iuſtinianus:qui eccleſiā ſctē Sophie cōſtantinopoli ꝛ alias eccleſias muniuit legib⁹ ſacris ꝛ ſumptibus amplis ꝛ firmis dogmatibus fidem catholicā corroborauit. ꝓpter quod victorioſus ſemꝑ extitit. vt ex titulis qui ſibi adſcribunt̃ ex gentibus ꝛ prouincijs quas ſibi ſubiecit imperio declarat̃ in principio codicis. Tertius fuit Carolus magn⁹:de quo.lxiij.di.hadrianus papa.

Impatores chriſtiani mali ꝛ eccleſie ꝑſecutores.

¶ I Et ecōtra fuerunt alij tres imperatores chriſtiani:qui inter alios truculētiores ꝑſecutores fuerūt eccleſie:qui mala morte finierūt. Prim⁹ fuit Julian⁹ apoſtata:de quo.xi.q.iij.iulianus.qui tranſuerberatus lācea mercurij militis iā mortui ſibi apparentis occubuit: vt legitur in vitis patrū. Secūdus Otho.iiij.de quo.i.dicet̃. Tertius Fridericus ſcd's qui ab Innocētio.iiij.depoſit⁹. ex li.vi.de re iudi.ad apoſtolice.

Chriſt⁹ ver⁹ dñs tꝑalis declaratur

Et etiā chriſtus cuius vices plenarie papa gerit:verus etiā fuit dñs tēporalis apparet ex eo qđ dicit magiſter in hiſtorijs:ꝛ Amb. ꝛ Inno.iij.ꝙ quū in die natiuitatis chriſti Octauianus ceſar auguſt⁹ in meridie in ſecreto ſuo cubili a ſibylla tyburtina de cultu diuino:ꝛ quis verus deus eſſet in hoc mūdo interrogaret. Quum dicta ſibylla oraculo ſe dediſſet: apparuit circa ſolē circulus aure⁹:ꝛ in medio circuli virgo pulcherrima puerū geſtans in gremio. Tunc ſibylla inquit: reſpice imperator. Quū aūt ceſar ſtuperet ad viſionē: audiuit vocē de celo dicentē: Hec eſt ara celi. dixitq; ei ſibylla. Hic puer maior eſt te:ideo ipſum adora. qđ ꝛ fecit. Tūc ꝑcepit ne quis vt deū ipſum adoraret vel dñm vocaret. ¶ L Scribit̃ etiā ꝑ Innoc.iiij.ꝙ quū imperator Fridericus a ſummo pōtifice recepit coronā:ſimul ꝛ recepit enſem in vagina: ſed imperator tūc ipſum. vide qđ ſcripſi.i.lvij.ar.§.ſed de ꝑfecta.ꝟ.illud.etiā euaginat et vibrat: ad inſinuandū ſuū miniſteriū a papa procedere: ꝛ executionis officiū poſt coronā. Quē enſem accepit petrus a chriſto quū dixit: Cōuerte gladiū tuū in locū ſuum. Matth.xxvi.vbi Innoc.no.ꝙ nō dixit abijce:ſed cōuerte. ad deſignādū ꝙ eccleſia eo q̄n voluerit poſſit vti. vnde dicit tuū. que etiā eſt ſentētia Auguſtini cōtra fauſtū:vbi dicta verba ꝑtractat. ſicut etiā exponunt̃ ꝑ Archidiaco. magiſtrū meū dicta verba.xxiij.q.viij.§.i.ibi: Conuerte gladiū tuū in vaginā ꝛc̄. vbi dicit. eſt ergo iuſſus ſeruare nō abijcere: ꝛ ita videt̃ ꝙ eccleſia adhuc habeat gladiū materialē. ſ; ar.cōtra.xxxiij.q.ij.inter hec.ibi:gladiū nō habet niſi ſpiritualē:quo nō occidit/ſed viuificat. ſed glo. ibi dicit ſuꝑ illud:gladiū nō hab; quoad executionē. hoc ideo dico:q: imperator habet illud a papa Joan. Itē corporalia ex ſpiritualibus dependēt: ſicut corpus ex aīa/quia nec motū habet niſi ex anima. vnde corpus eſt organū aīe ad operādum:vt philoſophi tradunt. ſicut ergo anima vtitur corpore vt inſtrumēto:ſic ſummus pōtifex ſe habet ad imperatorē vt ſpirituale ad temporale:ꝛ vtitur officio imperatoris vt inſtrumēto. ad hec faciunt.xcvij.diſt.eccleſie mee.ꝛ.c.victor.xxiij.q.v.ꝑncipes. Itē ſicut angeli maioris virtutis ſunt ꝙ orbis:ꝛ nobilioris nature.ꝛ mouens excellētius moto:ꝛ agens melius patiēte.ꝛ actus nobilior potētia:vt ꝓbat phs.ix.metaph.ꝛ Aug.ſuꝑ Gen̄.ad literā: ſic papa ſe ad imꝑatorē habet ipſum mouēdo in ipſum agēdo. Et ſicut deus cuius potētia efficaciter oīa gubernantur:quia portat omnia verbo virtutis ſue.ad Heb.i.quod quidē facit mediātibus angelis:qui ſunt ſp̄uales ſubſtātie.vt tradit Aug.in.iiij.de ciui.dei. ſic ꝛ papa ꝑ imperatorē. et hoc ſatis apte:quū ex parte prime cauſe ſummi dei: cuius vices gerit in terris.ex̄ vt eccle.bene.c.i. Tū ex parte bonorū ſpirituū quib⁹ mediantib⁹ [illegible] mūdū regit:cuius typum repſentant officiales eccleſie ſpirituales ꝛ tēporales:vt ſic eccleſiaſtica hierarchia congrue ꝛ ꝑfecte imitet̃ celeſtē. ar.ad hoc.lxxxix.di.ad hoc. ꝓpter quod argumentum concludit̃/ꝙ iuriſdictio imperatoris ex virtute ꝛ authoritate dependet ſummi pontificis. Patet etiā hoc ex quatuor maximis cōcilijs generalibus: de quibus.xv.di. ſicut.quibus imperatores ſe ſubmiſerūt. vt patet.xv.diſt. canones.ꝛ.c.ſancta.ꝛ.xvi.diſt.ſynodus. facit qđ no.ex̄ de vſu.quia in omnib⁹.glo.i. Itē facit ad hoc.quia leges canonibus ſubijciunt̃:ꝛ ꝑ canones corrigunt̃.nō ecōtra: q: nec dedignant̃ ſacros canones imitari.ad hec.x.di.c.i. certū.ij.q.iij.§.hinc.etiā.ex̄ de no.op.nun.c.i.ex̄ de ſecun.nup.c.fi.in aut̃. vt cleri.apud ꝓpri.epiſ.ad fi.coll̃.vi.i aut̃.de eccleſia.titu.in prin.coll̃.ix. ꝛ ꝑ iſta ſubiectiōe imperij ad eccleſiā facit op.x.di.ſuſcipitis. ¶ L Si aūt cōcedat̃ ꝙ electus in imperatorē cōcorditer ꝛ canonice/ex ſola electione ante confirmationē pape adminiſtret in regno alemānie ꝛ in imperio ſm̄ Innoc.ꝛ Oſtien. qui hoc no.in.c.venerabilē.ex̄ de elec.dicēdū eſt ꝙ iſtud ius ſibi acquirit̃ ex longa cōſuetudine que ius dat.ex̄ de fo.cōpe. quū contingat.cū ſi. vel forte ex ipſa ordinatione principū alemānie: cui ſe tamē iure ꝓprio poſſunt ſubijcere ſaluo iure cuiuſcūq; ſuperioris. vnde poſt electionē canonicā et cōcordē/nomen regis ſortit̃:ſed nō imperatoris ante coronationē pape. vt pre.c.venerabilem. ¶ Expeditis.xl.ar. primis de quibus mētionē feci in prohemio in fine iſtius operis: ſequunt̃ alij articuli ad ſupradictam materiā/ꝛ alias eccleſiaſticas pertinentes.

¶ Articulus.xli. A

Sciendum etiā circa hec eſt/ꝙ a tēpore Cōſtantini eligebantur imperatores antiq̄ more: ſiue a ppl'o/ſiue a ſenatu/ſiue ab exercitu:ꝛ aliq̄n de genere:ꝛ aliq̄n nō. ꝛ iſte modus retentus eſt in cōſtantinopoli:que erat ſedes ꝛ caput imperij ſicut antiquit⁹ roma.xcvi.diſ. cōſtantinus. qui quidē modus ſeruatus eſt vſq; ad tēpora michaelis imperatoris ꝛ Caroli magni:ꝛ fuit fere ſpatiū quingentorū annorū:vt apparet in chronicis. Cōſtantinus eīm q̄n ceſſit imperio occidētali:vt đ: pre.c.conſtantin⁹.ꝛ Richardus narrat in chronicis: elegit ſibi in thracia q̄ nūc grecia đr: vrbē vocatā Byzantiū.xxij.di.de cōſtātinopolitana. quā rome ſeniori ꝑuilegijs coequerit.xxij.di.renouātes. ibiq; ſedē ſuā cōſtituit. vñ dict⁹ imꝑator de imꝑio occidētali qđ ſylueſtro pape donauerat:ſe nō amplius intromiſit:nec ſui ſucceſſores debēt facere/niſi ad eccleſie inuocationē ꝛ defenſionē. ꝛ ſi alio mō fit: vſurpatiue fit:ſicut fecit ꝯſtātin⁹ arrian⁹/ꝛ iulian⁹ apoſtata: ꝛ quidā alij de facto. nec papa poſſet licite alienare ꝯ dñiū in occidēte:ꝛ donationē ſibi factā a ꝯſtātino.xij.q.ij.nō liceat pape. In ꝯitate eīm nihil imꝑator h; facere rome:nec in toto imꝑio occidētis: hoc ſolo ei reſeruato/ꝙ in currib⁹ veniebat romā/vocat⁹ ab eccl'ia in ſuccurſum. Vñ iuſtinianus imꝑator aduenientib⁹ gotthis romā ꝛ eā infeſtātib⁹ miſit beliſariū nobilē ꝑncipē ꝛ patriciū ad ſubueniēdū ſummo pōtifici ꝛ rome. Ad cui⁹ aduētū expulſi ſunt gotthi de tota italia:vt hr̄ ex hiſtoria lōgobardoꝝ. ¶ B Per eundē modū lōgobardis eccleſiā grauātib⁹: quū iperiū cōſtātinopolitanū iā pene deficeret: vocat⁹ carol⁹ rex frācoꝝ ab eccl'ia tpe hadriani ꝛ leonis ſucceſſoꝝ ei⁹:cui ꝑ romanos ꝛ lōgobardos ꝑfidos eruti fuerāt ocl'i ꝛ ligua abſciſſa: ſ;

Quo⁹ eligend imperatores.

Impe... ro... ſubueni... eccle...

diuina virtute poſtea reſtituta: venit in italiã cũ exercitu magno: ⁊ capto rege deſiderio / ac lõgobardis proſtratis de ſeruitute ipſorũ eccleſiã liberauit: ⁊ fuit ab eccleſia priuilegiatus. vt habeť. lxiij. di. hadrianus. cũ. c. ſeq. Richardus m̃ claremontenſis dicit in chronicis hadrianũ ſolũ ex cauſa dicta dediſſe patriciatũ Carolo. Sed Leo terti⁹ q̃ hadriano ſucceſſit. lxiij. diſt. in ſynodo. poſt miraculũ factum de ipſo de oculis ⁊ de lingua: iuit ad Carolũ regem francorũ: q̃ honorifice ſuſceptus ab eo: duxit ipſum romã q̃ vindicauit iniuriã Leonis: quã ſibi romani fecerant de oculis ⁊ de lingua: ⁊ reſtituit eũ in ſede ſua. Leo vero in die natalis dñi coronauit eũ in imperatorẽ in baſilica beati petri apl̃i: circũdans ei imperatoriã veſtẽ. ⁊ tũc ſibi acclamatũ eſt ab vniuerſo populo romano: Carolo Auguſto magno a deo coronato pacifice romano imperatori vita ⁊ victoria. Facta ergo fuit Carolo donatio: q̃ habeť pre. ca. hadrian⁹. ſ3 adhuc vices imperij nõ gerebat: quouſq3 a leone coronã ſuſcepit. Sed iã trãſlatio imperij a grecis in germanos facta fuerat antea iam ſeptẽ annis per ſtephanũ papã. ij. in pſonã eiuſdẽ Caroli. vt no. ex̃ de elec. venerabilẽ. ⁊ in glo. legiť. ¶ C In dicta aũt trãſlatiõe diuerſificatus eſt modus aſſumẽdi imperatorẽ: q2 primo p electionẽ: et tũc p ſucceſſionẽ. ⁊ hoc durauit vſq3 ad octauam generationẽ Caroli vt chronici ponunt. Eadẽ deficiente generatione Caroli quantũ ad potentiã in regno frãcie ⁊ imperio: primo q̃dẽ Hugo dux aurelianeñ. ſibi regnũ francie vſurpauit occiſis illis ⁊ extirpatis q̃ erãt de genere regio. vnde de dicto Hugone deſcenderũt om̃es reges francie: ⁊ nõ de Carolo vſq3 ad tempora iſta: niſi ꝙ ferť ꝙ dictus Hugo vxorẽ habuit de genere illo. Imperio etiã deficiẽte ⁊ ſciſſo in multas partes / intm̃ ꝙ Ludouicus impator vltim⁹ de genere Caroli a lõgobardis orbatus eſt oculis: vt hiſtorie tradunt. Quidã berengarius inuaſit italiã. ibiq3 ipſo tyrannizante cõtra italicos / ⁊ cõtra eccleſiã: quũ ipſa fluctuaret in capite: quia ſumm⁹ põtifex cui nomẽ erat Joãnes: vir laſciuus ⁊ lubricus erat: aduocauit cetus cardinaliũ Othonẽ primum regẽ ſaxonũ: qui dictũ berengariũ eiecit de regno. ⁊ cũ aſſenſu eccleſie totã ſibi italiã ſubiugauit. Veniens vero romã / primo quidẽ cũ cardinalibus pſuaſit pape correctionẽ: quia erat filius cuiuſdã nobilis romani: qui vocabať alberic⁹. Sed dictus papa in ſua malitia pſiſtẽs: coactus eſt renũciare papatui ⁊ factus eſt leo. ix. Dicto aũt Othone ſe abſentante ab vrbe romana: romani in contemptũ eccleſie fecerunt aliũ papã quẽ benedictum vocauerũt: papã vero leonẽ eiecerunt a ſede. qđ audiens Otho romam rediẽs cũ exercitu magno ipſam obſedit: quouſq3 benedict⁹ papa ei a romanis traditus eſt: quẽ ipſe miſit in ſaxoniã in exiliũ: ibiq3 vitã finiuit. Ex hoc aũt beneficio collato eccleſie p othonẽ primũ / p̄dictus princeps a leone p̄dicto ſummo pontifice cũ toto clero ⁊ populo in imperatorẽ conſtitutus eſt: vt habeť. lxiij. di. in ſynodo. licet ibi nõ fiat mentio de imperio: ſ3 de regno italie ⁊ theutonie. Talis autẽ inſtitutio pceſſit per ſucceſſionẽ vſq3 in tertiã generationẽ. hoc eſt in tertiũ othonẽ: qui fuit nepos primi. i. filius filij. nõ em̃ inuenitur de iſtis ꝙ fuerint electi: ſed ſola puiſione per ſummũ pontificẽ. vnde dictus otho ſecũdus vocatus eſt a ioanne papa. xi. qui fuit poſt ioannẽ depoſitũ. de quo. ſ. facta eſt mentio. Cauſa aũt ſue vocationis fuit perſecutio magna quã romani fecerunt eccleſie. ⁊ dictũ Joan. xi. in caſtrũ ſancti angeli detruſerunt: et poſtea in exiliũ ipſum miſerunt. tunc dictus Otho p procuratorem iurauit fidelitatẽ pape: cuius forma habeť. lxiij. diſt. tibi dño. tandẽ veniẽs perſonaliter romã coronatus eſt a benedicto ſeptimo cũ magno gaudio ⁊ pace inter papã et imperatorẽ. ¶ D Poſt hunc fuit otho tertius fili⁹ othonis medij: cuius tẽpore vexabatur eccleſia a quodã creſcẽtio ſcil3 patricio. Qui creſcentius intm̃ pſecutus eſt papã Joannẽ. xij. ꝙ coactus eſt vrbẽ derelinquere: et tuſciã intrare. Sed vocatus otho tertius / totã illã progeniẽ extirpauit. Tandẽ mortuo dicto Joan. ad inſtantiã dicti othonis / electus eſt in papã quidã cõſanguineus eius: qui vocabať Brunus: poſtea vocatus eſt Grego. v. a quo dictus otho eſt coronat⁹: hic otho rediit in germaniã. ¶ E S3 creſcẽtius conſul romanus fugato Greg. papa / fecit papam quemdã grecũ epm̃ Placeñ. noie Joan. Quod audiens imperator: romã rediens cũ exercitu magno ⁊ furore immenſo: tamdiu creſcentiũ in caſtro ſancti angeli obſedit: quouſq3 ipſu3 ⁊ papã eius cepit: ⁊ vtrũq3 membris debilitauit. Deinde imperator ordinatis imperij ſui reb⁹: ⁊ Greg. reſtituto in ſede ſua: ducẽs ſecũ multos nobiles romanos / in ſaxoniã reuerſus eſt. His ergo pactis vlterius per ordinationẽ eccleſie viuente dicto Grego. vocatis ⁊ requiſitis dictis pricipibus alemãnie / inſtituti ſunt per papã de conſenſu principũ electores: videl3 officiales curie imperialis: q̃ quidẽ ſunt ſeptẽ: quatuor laici: ⁊ tres clerici. Prim⁹ rex bohemie: qui imperatori ppinat de cuppa. Secundus dux Saxonie: qui coram imperatore portat enſem. Tertius comes palatinus: qui ei de ſcutella miniſtrat. Quartus marchio brandeburgẽſis: qui eſt camerarius eius. Inter clericos. Primus archieps Maguntinus: qui eſt cancellari⁹ in germania. Secũdus archieps Colonienſis: q̃ eſt cãcellarius in italia. Tertius archieps Treuerenſis: qui eſt cancellarius in gallia. De iſtis electoribus no. per Joã. and. ex̃ de re iudi. ad apl̃ice. li. vj. in glo. ſ. ibi etiã no. ꝙ papa nõ poſſet priuare electores iure eligendi. hoc idem no. ibi Ber. cõtra crederem quũ ab eccleſia hanc habeant poteſtatẽ. ex̃ de elec. venerabilẽ. §. i. ⁊ in clemẽ. de iureiur. romani. ſed ppter periculũ ⁊ ſcandalũ nõ eſt faciendũ. l. diſt. vt conſtitueretur. ex̃ de renun. niſi. §. pro graui. ⁊ de tẽp. or. ſane. c. ad aures. Item ſcripſi in. xlv arti. poſt prin. v. item credo. ¶ F Cauſa autẽ quare oẽs electores aſſumpti ſunt de germania. vna eſt principalis: quia de germania fuerũt qui liberauerunt eccleſiã de ſeruitute longobardorũ ⁊ impiorum romanorũ: vt patet de Pipino qui venit in italiã cõtra regem arnulphum: q̃ nimis grauabat eccleſiã. de quo. xxiij. q. viij. vt pridem. Itẽ de Carolo filio eius: qui venit ad requiſitionẽ eccleſie cõtra Deſideriũ regem in longobardiã: vt. ſ. dictũ eſt. ⁊. j. dicetur. ⁊ hi duo principes fuerũt de germania inferiori citra rhenũ: que antiquitus gallia braccata vocabať. vnde ⁊ decre. venerabilẽ. ex̃ de elec. dicit ꝙ imperiũ eſt trãſlatũ in germanos in perſona Caroli: quia ſc3 in germania natus ⁊ ibi ſepultus eſt. Idẽ de othone qui liberauit eccleſiam de manu alberici romani. vt. j. patebit. Et hic otho fuit de germania ſuperiori. Secũda ratio fuit deuotio illius populi ad ſanctũ petrũ ⁊ paulũ: que apparet in eorum peregrinatione rome. Tertia cauſa fuit volũtas ſummi pontificis: qui tunc erat / ſc3 Greg. v. q̃ de theutonia fuit natus: ⁊ conſanguineus othonis vt. ſ. ⁊. j. tangiť. Quarta cauſa: quia germani pbiores ſunt aliis ⁊ audaciores. vnde a nobili germine germani dicti ſunt. Iſta ergo electio vſq3 modo perſeuerat: que incepit anno dñi. M. xxx. ⁊ pſeuerabit quãtũ eccleſia romana pmiſerit: cui⁹ eſt regna transferre: ⁊ principes de ſua ſede deponere. vt Hiere. teſtať Hiere. j. ex̃ de ſup. ne. pre. grandi. li. vj. xv. q. vj. itẽ alius. ⁊ pre. c. venerabilẽ. hoc autẽ de facto inuenimus in multis principibus. Nã legiť Zachariã papã depoſuiſſe regẽ francorũ: vt pre. c. item alius. quia diſſolutus et effeminatus erat: vt dicit ibi gloſſa ⁊ inutilis. vt dicit textus. Item legitur in chronicis Innocen. iij. Othonem. iiij. depoſuiſſe ab imperio: quia ab iuramento fidelitatis eccleſie reſiliuit: quod fuit circa annos domini. M. cc. xxij. Itẽ Innocẽ. iiij. natiõe Genueñ. de domo de fliſco: Fridericũ imperatorẽ: qui primo amicus ſu⁹ erat intim⁹ tẽpore cardinalat⁹: depoſuit: amicitiã ei⁹ diſſoluit / ne ꝯ dominũ impio pberet auxilium. ij. Paralip. xix. ⁊ quia ſanctũ eſt ſcd̃m pbm̃ prehonorare veritatem. que depoſitio habetur ⁊ forma eius. ex̃ lib. vj. de re iudi. ad apoſtolice. ⁊ ſic de multis aliis: vt legiť in chronicis. ¶ B De verbo aũt illo quod

Inſtituunť electores imperiales

Electores q̃re ex germania aſſumantur.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

opponitur: Reddite que ſunt ceſaris ⁊c. vt. ṡ. in ar. xxxvij
§. ad illa. ꝟ. j. reſpōſuʒ eſt. Item illud intelligit Origenes
quantū ad equalitatē iuſtitie legalis. quaſi eque ſit prece
ptū ſeruādū ceſaris debite ſicut diuinū ꝓceptū: vt videlʒ
vnicuiqꝫ ius ſuū reddatur. ſicut apl'us dicit ad Rom. xiij.
Reddite inquit oībus debita. cui tributū tributū: cui ve-
ctigal vectigal: ⁊ cui timorē timorē: ⁊ cui honorē honorē.
ad hanc ſolutionē facit. xi. q. j. magnū. xxiij. q. viij. §. ecce ꝙ
nicolaus. Sed non ꝓpter hoc excludit̄ qn iuriſdictio im
peratoris pendeat ex iuriſdictione pape: qui immediate
ipſam habet a chriſto. ex quo imperator miniſter dei vo-
catur ab apoſtolo p̄re. c. ad Rom. quia eius miniſteriū eſt
eccleſiā dei defendere. xcvij. diſ. eccleſie. ⁊ c. victor. xxiij. q.
v. principes. Itē ꝙ ceſar recipiat tributū ſuū dignum eſt:
quia iure nature ⁊ diuino ſibi debet̄ tanq̄ miniſtro chri-
ſti. vt dicit paulus in p̄re. c. ad Ro. xiij. ibi: Ideoqꝫ em̄ ⁊ tri
buta p̄ſtatis. miniſtri em̄ dei ſunt ⁊ in hoc ipſum ſerui-
tes. vnde ſequit̄: Reddite ergo omnibus debita ⁊c. vt. ṡ.
quis em̄ paſcit gregē et de lacte eius nō manducat: quis
militat ſtipēdijs ſuis: j. ad Cor. ix. xiij. q. j. §. his ita. xxviij.
q. j. iam nunc. in fi. ex̄ de p̄ſcrip. quū ex officij. cūſi. que ꝟba
exponens Aug. de verbis dñi ait: Quadā diuina proui-
dentia ſunt militantibus ſtipendia cōſtituta: ne dū ſum-
ptus queritur: predo graſſetur. xxiij. q. j. militare. O ſcdo
opponitur ꝙ ante fuit imperiū ⁊ imperator q̄ papa. ṡ. la-
te in alio ar. xxxvj. probaui rationibus ⁊ authoritatib' cō
trariū. quibus adhuc ⁊ hic addo querendo vnde ortū ha
buit imperiū: vel quodcūqꝫ dominiū: nullo em̄ iure natu-
re inuenim' alicui cōpetere dominij dignitatē. ⁊ hoc oſtē
dit Aug. li. xix. de ciui. dei. c. xix. Quū oēs hoīes ex eadem
radice originē duxerint / ſcilʒ ex adam ⁊ muliere vna eua.
xxxv. q. j. quū igitur. ⁊ xxxiij. q. v. nec illud. ex qua ꝓpagine

In ſtatu innocentie fuiſſʒ ꝑlatio.

bona mūdialia cōceſſa homini ad vſum: vt pʒ Gen. j. con
muni iure eſſent equaliter diuidēda. Licet em̄ in homini-
bus etiā in ſtatu innocētie fuiſſet ꝑlatio: ſicut apparet in
primis parētibus: in quibus adam ꝑlatus fuit eue. xxxiij.
q. v. hec imago. c. quū caput. c. mulierem. alio tn̄ intuitu ⁊
reſpectu: quia nō inquantū dominiū opponit̄ ſeruituti: q̄
hoc penale. Iure em̄ nature communis eſt poſſeſſio: ⁊ cō-
munis omniū libertas. di. j. ius naturale. ⁊ ſm̄ Greg. quū
culpa nō exigit: oēs ſm̄ rationē humanitatis equales ſu-

Quare introducta ſit ſeruitus.

mus. xxij. di. de conſtantinopolitana. Nā poſt peccatū in-
troducta eſt ſeruitus ⁊ ꝓpter peccatū. xxxv. di. ſexto die. q̄
qualiter fuerit introducta no. j. di. ius gētiū. ⁊ ex̄ de iude.
ita quorūdā. in glo. nō. ſed ex officio conſulendi ⁊ dilige-
di: ſicut in angelis. lxxxix. diſt. ad hoc. homo em̄ naturali-
ter animal ſociale: quē oportet adinuicē ordinare. in his
autē que ſunt ordinata adinuicē: oportet ſemp eſſe aliqd̄
principale ac dirigēs: vt dicit phs in primo politice. ⁊ hoc
apparet in corpore humano: ⁊ preterea hoc requirit ipa cō
ditio ordinis. Eſt em̄ ordo ſm̄ Augu. xix. de ciui. dei. c. xiij.
pariū diſpariūqꝫ ſua cuiqꝫ loca tribuēs diſpoſitio. idē eſt
de iuſtitia. inſtit. de iuſti. ⁊ iur. in prin. ⁊ in prohe. decre. rex
pacificus. ¶ H Sed ꝙ vnus alteri eſt ꝑpoſitus ab ini-

Dñium vbi ⁊ qñ cepit.

tio ſeculi poſt peccatū: nō eo mō dñium eſt aſſumptū: ſed
ex quodā faſtu ſuperbie per vſurpationē incepit: ſicut in
lucifero volente ſup alios ex ſuperbia exaltari. Eſa. xiiij.
de peni. di. ij. principiū. Cuius ſignū ⁊ argumentū haberi
poteſt: quia ſoli reprobi in principio creationis mūdi do-
miniū acceperūt: vnde ante diluuiū primus dñs inter ho-
mines fuit cayn. vt dicit Auguſtinus. xv. de ciuitate dei. c.
xx. et inde motus fuit ad ciuitatē edificandā: vt domina-
retur in ea: ⁊ hec fuit prima ciuitas in mundo: quam no-
mine filij ſui vocauit enoch. Gen. iiij. ad ꝑpetuationē do-
minij filij. Poſt diluuiū vo qui primo dominiū acceperūt
fuerunt de maledicto genere cham: vt habet̄ ex Gen. ix.
c. ⁊ magiſter in hiſtorijs ⁊ Joſephus dicunt. ¶ J Nam
poſt diluuium primus accipiens dominiū fuit nēroth de
genere cham. Gen. x. ⁊ diſt. v. §. fi. cuius cōſilio edificata
eſt turris babel: vt hiſtorie tradunt / ad dominādū. in cui'

ſignū legitur in p̄re. c. Gen. xj. ꝙ volebant per cacumē ei'
in celum aſcendere: ignorantes altitudinē celi indimme
rabilem: ad deſignandum cordis ambitionē in ꝑemine-
do alijs. propter quod deus in ſuā diſplicentiā oſtenden-
dam ſciſſurā fecit eorundem dominij confundendo eo-
linguas: quum eſſent vnius labij vt p̄re. c. F. De nemroth
deſcēdit belus rex babylonie: de quo natus eſt ninus rex
niniue: qui primus fuit monarcha aſſyriorū arte magica
procreatus: vt hiſtorie tradunt. ⁊ hic primus ſtatuam eri
gens patri ſuo belo in reuerentiā habendam / fuit occaſio
idolorū: que primo vocata ſunt bel / baal / baalim / beelze-
bub ſm̄ diuerſitatē linguarū ſm̄ magiſtrū petrū in hiſto-
rijs: qui etiā dicit ꝙ iſte ninus primus regnauit in barba-
ria (al's babylonia) alio nomine dictus zoroaſtres / inuē
tor primus artis magice. Ex quibus. ṡ. dictis ſatis appa-
ret ꝙ dominiū in principio mundi conſideratis perſonis
que aſſumpſerunt corrupta proceſſit intentione: ſcʒ faſtu
ſuperbie ⁊ tyrānidis. ¶ L Unde prim' imperator poſt
diluuiū nemroth: de quo. ṡ. dixi. ⁊ xxxj. ar. nō rex / ſed tyrā-
nus erat: q: homines opprimebat. vnde venator robuſt'
corā dño vocabatur. vt p̄re. §. fi. vj. diſt. ⁊ x. c. Gen. Et ideo
nō placuit deo: in cui' ſignū cayn primꝰ imperans fra-
tricida occiſus eſt a lamech. Gen. iiij. xxxj. q. j. quō. Ninus
q̄ zoroaſtres fili' noe: vt dicit magiſter Pet. i hiſtorijs rex
in barbaria / occiſus eſt: vt dicit̄ in lib. clemētis a demone:
quē exercendo artem magicā colebat: ⁊ familiarē habe-
bat: ⁊ vt ſub compendio loquamur omnes antiqui dñi ⁊
monarche dura morte interierūt: vt pharao. Exo. ix. xxij.
q. iiij. nabuchodonoſor. Rex egypti in mari rubro ſub-
merſus. Datan ⁊ abiron principari volentes abſorpti a
terra. Nume. xvj. de conſe. di. ij. ⁊ dixit. vij. q. j. deniqꝫ. Sen-
nacherib a filijs ingulatus. iiij. Reg. xix. in fi. Antiochus
a vermibus cōſumptus. ij. Mach. ix. Alexander macedo
veneno. Gualterus. T abceſactus interijt. in libro alexan
dri. Et multi alij vt hiſtorie tradūt ⁊ ſacra ſcriptura. Hic
eſt etiam ꝙ ſaul primus rex iſrael a dño extortus poti' q̄
datus: vt. j. Reg. viij. dicente dño ſamueli / ibi: Nō enim te
abiecerūt: ſʒ me ne eſſem rex ſuper eos. viij. q. j. audacter.
percuſſus letaliter a philiſteis ab amalech ira morte do-
loroſa interemptus eſt. ij. Reg. j. c. ¶ K Quāuis aūt am
bitio dominādi deo eſſet odioſa: dñorū tn̄ ambientiū regi
mē ad refrenandā inordinatorū hominū maliciā: ⁊ ad cō
ſeruandū vnūquemqꝫ in ſua iuſtitia: quū ad diſponendū
ciues in cōcordia ꝑmiſſum eſt a deo dominiū ⁊ prouiſuʒ.
Permiſſum ad punitionē malorū. Prouiſum ad concor-
diā bonorū. xxiij. q. v. §. hinc notandū. di. iiij. facte ſunt. de
hoc. j. ar. proximo. in fi. Hinc eſt ꝙ apl's dicit. xiij. ad Rom.
Nō eſt poteſtas niſi a deo. qd̄ Aug. contra manicheos ex-
ponit dicēs: A deo ſiue iubēte / ſiue ſinēte. xxiij. q. j. qd culi
pat̄. Ex quo quidē verbo ſatis eſt manifeſtū a deo omne
ꝓuenire dñium. vn̄ chriſt' ad pilatū: Nō haberes ptātem
aduerſum me vllā: niſi tibi datū eſſet deſup. Joā. xix. pui-
ſum ſiue cōſiderata natura entis / ſiue motus / ſiue finis.
Rōne aūt entis: qm̄ oē ens ꝑ participationē hʒ ſe ad ens
ꝑ ſe. Sʒ illi q̄ habēt dñium / plus viget in natura entis q̄
ꝑuate ꝑſone: q: gerūt vices toti' entis cui ꝑſunt. vn̄ ⁊ po
pulus dixit dauid. ij. Reg. xviij. Tu vn' ꝓ. x. milib' cōputa
ris. vn̄ ⁊ bn̄ ꝑſidētes merent̄ diuinos honores. etiā dupli
catos: vt dicit Augu. ꝓpter qd̄ dicit apl's. j. ad Timoth. v.
Qui bn̄ ꝑſunt. glo. vita ⁊ doctrina / pſbyteri duplici hono
re digni habeant̄. igit̄ magi ap̄propinq̄nt ad ſummū pri-
cipiū: ⁊ plus ꝑticipāt de diuia influētia rōne ſui regiminis.
vn̄ ⁊. ṡ. illud Luc. ij. Paſtores erāt in regiōe eadē vigilan
tes ⁊c. glo. Illi pre ceteris ſublimia audire merent̄: q fide
lib' ſolicite ꝑſunt. Hinc eſt etiā ꝙ de ſaule ſcribit̄: ꝙ aſſum
ptus in regem per ſamuelē ex hoc influentiā meruit pro-
phetie. vnde inſiliuit in eū ſpiritus dñi: ⁊ cū prophetis ꝓ
phetauit. j. Regū. x. Et de ſalomone legit̄ ꝙ ordinatus in
regem meruit diuinā ſapientiam. iij. Reg. iij. Et cayphas
contra dñm impius cōcionator ratione ſacerdotij ꝓphe-

rat. Joan.xi.ad hoc facit.j.q.j.ꝓphetauit. Reges frãcie et anglie habere dicunt virtutē ſup quibuſdã egritudinibꝰ laborantes. ¶ Scđa ratio/ ꝙ omne dominiū ſit a deo: ſumitur in cõparatione ad motū. Probat enim phs in.viij. phyſicorū: ꝙ in mouentibus et motis nõ eſt in infinitum abire: ſed eſt venire ad aliquod mouens quod nõ mouet ⁊ hoc eſt deꝰ. iuxta illud Boe.iij.de cõſol.phie.metro.ix. Stabiliſqꝫ manẽs das cuncta moueri. Quum ergo dñi in gubernando ſint motores orbis: ergo oportet motum ſui regiminis in deū ſicut in ṗmū motorē reducere. vnde Job.ix. Sub quo curuant qui portant orbē. Hanc rationē tradit beatus Aug.in.iij.de trini. vbi ordinē motus ⁊ mobilis ponens/ab infimo corpore: puta terra/ꝑ ſubtiliora ⁊ virtuoſiora dicit moueri gradatim aſcendẽs ſcḋm ordinē elementorū/vſqꝫ ad ſupremū mouens: quod eſt deus: in quo conſiſtit tota ratio motus. vnde ⁊ apl's Act.xvij. In chriſto viuimus/mouemur/⁊ ſumꝰ. ¶ Tertia ratio/ ꝙ omē dominiū ſit a deo: ſumit ex parte finis. Diuina em̄ ꝓuidentia om̄ia in debitū finē deducit. inquantū mouet vnamquãqꝫ creaturã in ſuū finē diſtinctū: ſicut ſagittator ſagittã ad determinatū ſignū. qua ratione dicit beatꝰ Auguſtinus.iij.de trini. Quo deꝰ quibuſdã ordinatiſſimis motibus primo ſpiritualibus: deinde corporalibus ſemp cũcta deſendit: ⁊ vtitur omnibus ad cõmutabile arbitrium ſententie ſue ſicut ad finē congruū. Si ergo alias creaturas debito ⁊ ordinato fine cõcludit: multo magis creaturã rationalē aut hominē. quod apparet: qm̄ ipſam gubernat per ſuos diſpenſatores: vt ſunt reges ⁊ principes eccleſiaſticū prelati. hinc eſt ꝙ quū apl's dixiſſet Rom.xiij. Nõ eſt poteſtas niſi a deo. ſtatim ſubdit: Que aūt ſunt a deo/ ordinata ſunt: itaqꝫ qui poteſtati reſiſtit/ordinationi dei reſiſtit: quia ad hoc deus de eis huic mundo prouidit/vt vniuſcuiuſqꝫ ſtatus proſequat in debitū finē. hinc dicitur in Prouerbijs.viij.c. Per me reges regnãt: ⁊ legū conditores iuſta decernūt. Per me principes imperant: ⁊ potẽtes decernunt iuſtitiã. Preterea/quãto quelibet natura nobilē finē apta eſt cõſequi: tanto habet magis mouẽtia diſpoſita ad cõſummationē finis. ſicut manifeſte in corruptibilibus pꝫ: ſicut in incorruptilibꝰ celeſtibus ⁊ ſpiritibꝰ angelicis que ſine agente contrario mouent ad ſuū finē. puta corpus celeſte ad dominiū ſui motus. angelus autē ad diuinorū cognitionē ⁊ ſuū miniſteriū adimplendum. Quū ergo creatura rationalis creata ſit ⁊ producta vt ſit dei capax: ⁊ hic eſt finis eius ṗcipuꝰ: vt dicit Aug.xiiij. de trini. ⁊ item Aug. Natus eſt homo ab exterioribus ad interiora redire: ab interioribus ad ſuperiora aſcendere. Tante em̄ dignitatis eſt humana conditio: vt nullū bonum poſſet ei ſufficere. Sed in ſolo ſummo bono ſatiat. Pſ.xvj. Satiabor quū apparuerit gl'ia tua. Ad hūc ergo finē cõſequendū: etſi homo adiuuetur luce diuine gratie. maxime tñ iuuatur per mundi gubernatores. tū ꝑ bone vite exempla. tū per quotidiana documẽta. tum ꝑ correctionē cõtinuã. qua rõne Paulus vocat rectores coadiutores dei: dicens.j.ad Cor.iij. Dei enim adiutores ſumus. Sunt enim iudices et rectores mūdi/ſicut inſtrumenta principalia.

¶ Articulus.xlij. A

SEd licet principatꝰ

omis agentis a deo ſit prouiſus: ſpecialiter tamē romanus de quo Aug. in li.de ciui.dei plures cauſas aſſignat: ſed tres nos tm̄mõ colligamꝰ/ſcꝫ ꝑpter tres virtutes quas lex precipit euãgelica: quibus precipue romani primitus claruerūt: et ex eis tamqȝ mercedē condignã dominiū meruerūt. vnde ⁊ dicit a Hiero. Romani virtutibus ꝓmeruerūt imperiū. xxviij.q.j.§.ex his itaqꝫ. Prima virtus fuit ſincerus amor ꝓ patria. Secunda traditio legū ſanctiſſima. Tertia morū beneuolentia. ¶ Quantū ad primã/exempla veterū romanorū habentur in promptu: quia tota corū intentio erat in ipſorū regimine ⁊ dominio ad conſeruandã rempublicã vt eiuſdem conſulerēt profectibus. vnde Aug.v. de ciui.dei.c.xij.⁊.xiiij. inducens verba Salluſtij de bello catiline ſententiã catonis in dicto lib. contentã de virtutibus veterū romanorū attollit vnde reſpublica diuina prouidentia facta eſt magna dicens: Nolite inquit cato exiſtimare maiores noſtros armis rempublicã magnam feciſſe. Si ita quidē eſſet: multo pulcherrimã nos haberemus. Quippe ſociorū atqꝫ ciuiū preterea armorū ⁊ equorū maior copia nobis eſt ꝙ̄ illis. Sed alia fuere que viros illos magnos fecerūt: q̄ nobis nulla ſunt. domi induſtria: foris iuſtū imperiū: animus in conſulendo liber: nec delicto/nec libidini obnoxius. Pro his nos habemꝰ luxuriã ⁊ auaritiã: publice egeſtatē: priuatim opulētiã: laudamꝰ diuitias: ſequimur inertiã. Inter bonos ⁊ malos diſcrimē nullū: omnia virtutis premia ambitio poſſidet. ⁊ ſequit: Ut erariū eſſet locuples: res priuate egebant. Nūc econtra vt.s. pro iſta materia faciūt. viij.q.j.c.ſi ergo.c.nec nouum.c.ſunt in eccleſia.lxj.diſt. miramur.c.quid proderit.j.q.j. principatus.lix.diſt.ſi officia ſecularia.cum.c.ſeq. vſqꝫ ad finem diſt.xlviij.di.c.j.⁊.ij.xciiij. diſt.c.j.xxiij.q.iiij. ſicut excellentiam.xl.diſtin. quiꝰ primatum.xxiij.q.iiij.ſi non ex fidei merito.ibi: Ubi em̄ meritorum veſtrorū loquat nõ diſcurrit opinio: que bella vos frequēter appetere nõ deſiderio fundēdi ſanguinis: ſed tm̄ dilatandi cauſa reipublice: in qua coli ꝓ deū cõſpicimus: loquitur ⁊c.j.q.j.fertur. ibi: Si em̄ is dignus ſacerdotio creditur cui nõ actionis materia: ſed pecunie copia ſuffragat: reſtat vt nihil ſibi in eccleſiaſticis honoribus grauitas: nihil ſibi defendat induſtria: ſed totum ſibi auri profanus amor obtineat ⁊c. ⁊.c.quibuſdã.in fi.ibi: Niſi eū quē vite meritū ⁊ actionis qualitas ad hoc dignū eſſe mõſtrauerit.j.q.iij. ex multis. poſt mediū. ibi: Nec eligant in domo dñi/qui maiores ſacculos pecunie conferant: ſed eos qui moribus ⁊ diſciplina atqꝫ ſcientia diuites/pro officio ſuo ipſam valeant ſuſtentare eccleſiam.xxiij.q.j.paratus.ibi: Ac per hoc ſi terrena res iſta publica chriſtiana precepta cuſtodiat: etiã ipſa bella ſine beneuolētia nõ gerentur: ſed vt ad pietatis iuſtitieqꝫ ſocietatē victis facilius cõſulatur ⁊c. ⁊.c. militare.ibi: Nec rēpublicã gerere criminoſuꝫ eſt: ſed ideo agere rempublicã vt diuitias augeas: videtur eſſe damnabile ⁊c. ⁊.c.ſumma. Sūma militie laus inter alia merita bona hec eſt: obedientiã reipublice vtilitatibus exhibere. et xxiij.q.iij.c.ſex differētie.§.item ab aliquo.ibi: Petere aūt vel preſtare ſolatiū vt malis facultas delinquēdi adimat vt eccleſie pacem adipiſcatur: vt aliquis multorū vtilitati ſeruetur: vtile eſt ⁊ honeſtū ⁊c. ⁊.j.ibi: Non ſue volūtati: ſed om̄i vtilitati victurus ⁊c. ⁊.q.viij. vt pridem. ibi: Et quecūqꝫ vobis deo adiutore pro vtilitate reipublice perſuaſerint: facite. ⁊.j. ibi: Quicquid vtile reipublice iudicaueritis peragite. ⁊.j.ibi: Neqꝫ vtilitas noſtre reipublice (quod dñs auertat) negligatur ⁊c. viij.q.j.in ſcripturis. ibi.expreſſum.⁊.q.ij.dilectiſſimi.ibi: Nullus veſtrū neglecta vtilitate cõmuni/ſuo lucro proſpiciat: ne ſi quiſpiã ꝓpria cõmoda appetit: friuola exiſtimatiõe fallatur ⁊c. facit.c.cauſa.⁊.q.j.ſciendū.xvj.q.j.nos autē fratres.ex de renun. niſi quū pridē.§.porro. ¶ B Antiqui etiã cõſules romanorum pauperes erãt in rebus priuatis: prout narrat Auguſtinus.v.de ciuita.dei.c.xviij. ꝙ Lucius valerius defunctus in ſuo conſulatu/adeo pauper fuit vt nummis a populo collectis eius ſepultura curaret. Conſimile narrat Uegetius de re militari/de Attilio regulo: qui quum ſummis rebus prefuiſſet: adeo pauper fuit/vt coniugem liberoſqꝫ collocaret in agello: qui colebatur ab vno villico. Ibi etiã narrat Augu. de quintio/qui quū quatuor iugera poſſideret ⁊ manibus ſuis ea coleret: ab aratro abductus eſt vt dictator fieret: maior itaqꝫ honore ꝙ̄ cõſul. victiſqꝫ hoſtibꝰ ingentē gratiã cõſecutus eſt: ⁊ tm̄ in eadē paupertate mãſit. Ibi etiã narrat Aug. ꝙ quidã eorū qui fuerat bis conſul: ex illo ſenatu eſt pulſus eo ꝙ.x.pondera argēti in vaſis habere cõpertꝰ eſt. Nõ em̄ ditari intendebãt

Quibꝰ romani imperiū merue-runt.

Qui reipu. apud ro. ꝓficie bantur.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN